

80 års fest
16.5.21. Adreahus

Original

Da kong Håkon, dronning Maud og kronprins Olav kom til Norge, holdt Christian Michelsen en tale til den unge kongen, hvor han bl.a. sa: "Stille og varmt skal kongens kjærlighet til sitt nye fedreland spire og vokse mens han gjør sin store og ærefulle gjerning, i troskap mot land og folk. Rikere og varmere skal den ströme oss imöte etterhvert som kongen vokser sammen med sitt folk, med dets nasjonale liv i fortid og nutid, med dets kår og arbeid i gode og onde dager. Enkel og jevn som folket selv vil han öve sin kongelige gjerning iblant oss. Således skal vår lykke og vår ære også bli hans".

Det var profetiske ord. Kongen kom til et gammelt rike, og han viste at han var klar over sammenhengen i vår historie da han tok navnet Håkon og ga sin sönn navnet Olav. Men det var lenge siden sagatiden, og senere hadde vår konge i flere hundre år "aldri vært helt vår egen", som Michelsen sa. Ja, i en stor del av det 19. århundre hadde konge-

makten vært en faktor i den indrepoltiske strid i Norge. Kong Håkons oppgave var både å *ta opp igjen en* nasjonal tradisjon og å grunnlegge et nytt kongedømme som ikke sto i strid, men tvertimot skulle harmonere med landets nasjonale og demokratiske utvikling. Kongemakten skulle stå utenfor dagens strid og være et symbol som bandt landet sammen. Kongen hadde vist et klart blikk for dette da han hadde forlangt folkeavstemning. Han ville, sa han, ikke være en "partikonge", men representere hele folket. Han sa også at han "ønsket å vise verden at han ikke tok kronen bare for å få en krone, men fordi han fant at det var en oppgave for ham". Kongen tok denne oppgave dypt alvorlig, og hans regjeringstid ble en sammenhengende arbeidsdag. Kongen fant selv et sikkert grunnlag for sin gjerning. Han bygget på Grunnloven og godtok uten reservasjoner det folkestyret som var bygget opp i det 19. århundre. De første 35 år av Kongens regjeringstid var en fremgangs *tid* for Norge, og det lyktes å holde landet utenfor den

første verdenskrig. Men veksten ble avbrutt av kriser og konflikter, og den sosiale kamp var ofte bitter. Kongen unngikk omhyggelig å ta parti i indre strids- spørsmål. Det krevde en viss resignasjon, og det er forsåvidt beklagelig som det er gått en stor politiker tapt i Kong Håkon. Kongen ble imidlertid mere enn et symbol. Det skyldtes hans store menneskelige egenskaper. Kongen har en sikker takt, en vid sosial forståelse og en sjelden evne til å komme i kontakt med jevne mennesker av alle samfunnslag. Regjeringene skiftet, men Kongen ble, og han samlet etterhånden en stor politisk erfaring. Derfor hender det ofte at stats- ministre og statsråder spør Kongen om råd. De kan gjøre det så meget tryggere fordi de vet at Kongen aldri søker noe for seg selv og at han er lojaliteten skjev i for- hold til sine regjeringer.

K^{nyen} kom til Norge, og Kongen ble midtpunktet i vår historie. La meg minne om det historiske statsråd på Nybergsund den 10. april. Kongen hadde samme dag på Elverum avslått Bræuers krav. I statsrådet tok han nå for første og eneste gang ordet før han hadde hørt regjeringens

mening. Han uttalte at han heller ville abdisere enn utnevne Quisling til statsminister. Han nevnte at den gang han og dronning Maud kom til Norge, hadde de vært enige om at kongen skulle regjere som konstitusjonell konge, i nøye overensstemmelse med forfatningen. "Han hadde", sa han, "lagt en linje for sitt virke i det norske folk som han ikke kunne bryte". Alle visste at Kongen var en nøktern mann og en fredens mann. Desto sterkere virket hans ord. Fra dette øyeblikk var Kongen samlingsmerket for motstandsviljen i folket, og det var blitt klart ~~var~~ striden gjaldt: vår nasjonale selvstendighet og vårt frie folkestyre. Så kom felttoget, den lange rekken av nederlag, jakten på Kongen, ^{Kronprinsen og Regjeringen} gjennom hele landet og endelig reisen fra Tromsø d n 7. juni 1940. Den dagen ble det for siste gang på 5 år holdt statsråd på norsk grunn. Kongen holdt en ~~ax~~ tale hvor han sa at beslutningen om å reise ikke var noen oppgivelse av vår frihet, men at den tvertimot betydde at vi hadde valgt den eneste vei som var mulig for ^å opprettholde det som var blitt fullført den 7. juni for 35

år siden. Det var en klar linje i Kongens virke fra den dag han gikk i land i Norge til den dag han foreløpig måtte forlate landet. Men det var en bitter avgjørelse for oss alle, kanskje mest for Kongen for ingen var så hjemmekjær som han. Det var ikke alle som den gang forsto hvorfor Kongen og regjeringen fant det nødvendig å forlate landet. Det var i denne vanskelige situasjon av stor betydning for regjeringen, at den kunne med Kongens ubetingete moralske støtte.

Årene i London må ha vært de

år i Kongens liv. Han besøkte militære avdelinger, krigsskip, handelsskip, hospitaler og kontorer uten hensyn til bombefaren. Han hadde et oppmuntrende ord og en spøkefull bemerkning til alle. Han hadde et eget lag med sjöfolkene som sto hans hjerte særlig nær. Kongen talte stadig Norges sak både til nordmenn og til briter og våre andre allierte. Han var en nøktern mann uten mange illusjoner, men han tvilte aldri på den endelige seier. Forholdene førte også med seg at Kongen ennå mere enn før deltok i

behandlingen av de saker som regjeringen måtte ta stilling til. Særlig viste Kongen, den gang som *alltid* ellers, en *strik* interesse for utenrikspolitiske spørsmål. Kongen var også opptatt av at de konstitusjonelle former, så lenge det var praktisk mulig ble opprettholdt. Først og fremst fulgte Kongen med levende interesse utviklingen hjemme i Norge. Han talte med utallige nordmenn hjemmefra som kom sjøveien fra Vestlandet eller luftveien fra Stockholm. Samtidig som Kongen var blitt det selvfølgelig midtpunkt blant nordmenn ute, var han blitt samlingspunktet for alle gode nordmenn hjemme. H7 og "Leve Kongen" sto overalt, og Kongens hjemkomst var den store dag som alle lengtet etter. Folk hadde forstått at Kongens klare og sterke holdning sommeren 1940 var en av de viktigste forutsetninger for den nasjonale motstand. Nå mere en noen sinne var Kongen et symbol på Norges kamp, og folket følte instinktivt at dets skjebne og Kongens skjebne var bundet sammen. Folket hadde fulgt meldingene om

jakten på Kongen under felttoget i Norge og beundret hans kaldblodighet og mot. Senere kunne de høre Kongen tale i kringkastingen fra London. Det var jevne og enkle ord som grep de "stille i landet".

Denne kontakt var ikke noen tilfældighet. Kongen var ganske visst utehfor Norge, men i tanke og sinn var han hjemme. Kanskje var det denne sterke hjemmefölelse som mere enn noe annet bandt Kongen og Johan Nygaardsvold sammen i utlendighet.

Kongen har opplevd både glede og sorg, men ingen glede kan ha vært större enn den han fölte da han kom tilbake til Norge den 7. juni 1945x og ble hilst av jubelen fra et enstemmig folk. Kongen undte seg ingen ferie eller pause. Han gikk straks igang med sitt arbeid. Han ledet statsrådets forhandlinger og fulgt nöye med i norsk og internasjonal politikk, og han hadde med gode råd til dem som sök ham. Han påtar seg fremdeles store og mangeartede representative forpliktelser. Det er anstrengende og ofte trettende, men Kongen påtar

seg dem, ikke bare fordi han er pliktoppfyllende,
men ^{også} fordi han forstår at _____

_____ det er en stor glede for folk av alle samfunns-
lag å se og å høre ham. _____ årene etter krigen
har stort sett vært en lykkelig tid, men den har
også ført til motsetninger og strid. Kongen er der
for å minne oss om at det som binder sammen, når alt
kommer til alt, er sterkere enn det som skiller.

Idag fyller Kongen 80 år. Han har aldorens
visdom, men han har bevart sitt ungdommelige ^{sinne} og -
_____ sitt gode humør. Idag _____ strømmer det
varme tanker til ham fra hele folket. Michelsens ord
er i sannhet gått i oppfyllelse - Konge og folk er
vokset sammen. Måtte Kongen ennå få mange gode ^{leve}
år i lykke og fred.